

HUGH P. KEMP

Wereldreligies in kort bestek

HUGH P. KEMP

Wereldreligies in kort bestek

Oorspronkelijk uitgegeven als *The One-Stop Guide to World Religions* © 2013 Hugh P. Kemp, bij Lion Books, een imprint van Lion Hudson plc, Wilkinson House, Jordan Hill Road, Oxford OX2 8DR, England

Dankwoord

Mijn speciale dank gaat uit naar Colin Edwards, die het gedeelte over de islam heeft geschreven. Ik wil ook Ali Hull van Lion en het redactieteam bedanken, die geduld hebben gehad als ik moeite had met mijn deadlines. Ik bedank ook mijn oudste dochter (die recent is afgestudeerd in filosofie), Anjali Kemp, die tijdens dit project mijn onderzoeksassistente is geweest. Mijn lankmoedige vrouw Karen en dochters verdienen een extra eerbetoon, omdat ze me erdoorheen hebben gesleept! Dank jullie wel!

Verantwoording van de tekst

De geciteerde Bijbelcitaten zijn afkomstig uit de Nieuwe Bijbelvertaling (NBV), 2004.
p. 77: Fragment uit *Mere Christianity* door C.S. Lewis copyright © C.S. Lewis Pte. Ltd., 1942, 1943, 1944, 1952; Nederlandse vertaling *Onversneden christendom*, Ten Have 1999.
p. 83: Het Onzevader is afkomstig uit de Nieuwe Bijbelvertaling (NBV), 2004.
p. 112: Tekst uit *A Brief Guide to Beliefs*, van Linda Edwards, met toestemming van Westminster John Knox Press.

Nederlandse vertaling © 2015 Uitgeverij Kok – Utrecht
www.kok.nl
Vertaling Marian van Ham
Vormgeving Spaansmedia
Redactie Madeleine Gimpel

ISBN 978 90 435 2519 0
NUR 700

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Theorie en achtergrond

Definities van wereldreligies

Mensen kunnen niet anders dan religieus zijn. Religies bestaan uit een enorme variëteit aan vormen, en er zijn vele manieren om ze te bestuderen. Toenemende globalisering en de snelle technologische ontwikkelingen van de eenentwintigste eeuw hebben geleid tot meer communicatie tussen mensen van verschillende geloven en culturen dan ooit tevoren; daarom is het belangrijk dat we inzicht vergaren in de religieuze tradities die het wereldbeeld van mensen beïnvloeden.

Dus: wat is religie? Wat kan een 'wereld' religie zijn? Hoe moeten we praten over religie? Sommige religies zijn erg oud, conservatief, en terughoudend in verandering. Andere zijn nieuw, innovatief, en vinden zichzelf voortdurend opnieuw uit.

Wat is religie?

Religie is een queeste naar een ideaal bestaan, een zoektocht naar betekenis in het leven die verder gaat dan de persoon zelf. Sommigen zeggen dat de zoektocht zelf definieert wat religie is; anderen zeggen dat de zoektocht zowel een eind als een antwoord heeft. De meeste (niet alle) 'religies' beweren enige kennis van en een verhouding met het goddelijke of het spirituele te hebben, vaak in de vorm van goden of een ultieme God.

Religie vindt haar vorm in rituelen, overtuigingen en vaste gebruiken, zoals aanbedding en het schrijven en verzamelen van geschriften. Deze verschaffen orde en vorm aan identiteit, bieden een gevoel van gemeenschap, en helpen ons het goddelijke te ervaren. Religie reguleert ethiek; het beantwoordt de vraag: hoe moet ik leven? Sommige religies worden gevormd door omstandigheden en hun plaats in de geschiedenis. Andere beweren openbaringen te zijn – de god onthult eigenschappen, leefregels, en zelfs zijn/haar persoonlijkheid aan mensen.

Religie: dood of levend?

Sinds de opkomst van wetenschap in de zestiende eeuw had men het steeds meer over de dood van God, de irrelevantie van religie, en de toenemende seculiere aard van de maatschappij. Maar mensen lijken niet te willen dat religie sterft; er zijn nieuwe religieuze bewegingen opgekomen, die oude tradities opnieuw interpreteren, en er een verscheidenheid aan elementen uit verschillende geloofsovertuigingen mee vermengen en erbij laten passen.

In Azië bijvoorbeeld groeit en bloeit religie. Confucianisme en het oude brahmanisme (nu hindoeïsme) hebben het wereldbeeld van miljoenen mensen in zowel China als India beïnvloed. Met een wereldbeeld dat diep geworteld is in de grond van de Pacific, Afrika, Azië en Zuid-Amerika vinden inheemse volkeren nu een krachtiger stem door expliciete politieke vertegenwoordiging en een groeiend zelfbewustzijn. Tegenwoordig ontdekken deze oude religies dat ze zowel mogelijkheden als nieuwe uitdagingen bevatten.

HOE HERKENNEN WE EEN RELIGIE?

Als we een religie willen bestuderen, waar beginnen we dan, en hoe gaan we ermee om? Wetenschapper Ninian Smart (1927-2001) oppert in zijn *Godsdiensten van de wereld* (1989; Nederlandse vertaling Kok, 2003) dat religie zeven dimensies heeft.

1. De praktische en rituele dimensie. Welke rituelen worden uitgevoerd? Sommige voorbeelden omvatten Pascha, besnijdenis, hadj, ceremoniële reiniging en het kussen van een beeld.
2. De ervarings- en emotionele dimensie. Hoe voel ik me? Wat ervaar ik? Voel ik me heiliger? Hoe ben ik emotioneel verbonden en word ik beïnvloed door deze religie? Welke emoties wekken visioenen en dromen in me op?
3. De verhalende of mythische dimensie. Welke verhalen en geschriften vind ik nuttig? Wat is het overkoepelende 'verhaal' waarmee we het allemaal eens zijn (bijvoorbeeld een scheppingsverhaal)?
4. De theoretische en filosofische dimensie. Waar ligt de autoriteit? Hoe zie ik de werkelijkheid? Welke geloofsovertuigingen onderschrijf ik? Waarom geloven en beoefenen we deze zaken?
5. De ethische en wettelijke dimensie. Hoe moet ik leven? Wat is goed en kwaad?
6. De sociale en institutionele dimensie. Welke instituten geven deze religie haar vorm? Huwelijk? Kerkelijke leiding? Hoe is de gemeenschap georganiseerd? Wie leidt en waarom?
7. De materiële dimensie. Waar ontmoeten mensen elkaar (tempels, kerken)? Welke materiële dingen gebruiken we: gebedskralen, afbeeldingen, kaarsen? Wat maakt iets heilig?

Deze zeven dimensies bieden een brede basis voor de beschrijving van elke willekeurige religie. Ninian Smart heeft er later twee aan toegevoegd: de politieke en economische dimensies: hoe kan een godsdienst zich verhouden tot de omvattender samenleving waarvan ze deel uitmaakt? Wat is de relatie met de natie en de economie?

Het is wellicht verstandig er een tiende dimensie aan toe te voegen: de natuurlijke/scheppende/omgevingsdimensie. Dit kan vragen omvatten als: wat zegt deze religie over hoe we omgaan met de wereld om ons heen?

Uiterst links: Een Maharashtraanse Indiase huwelijksceremonie.

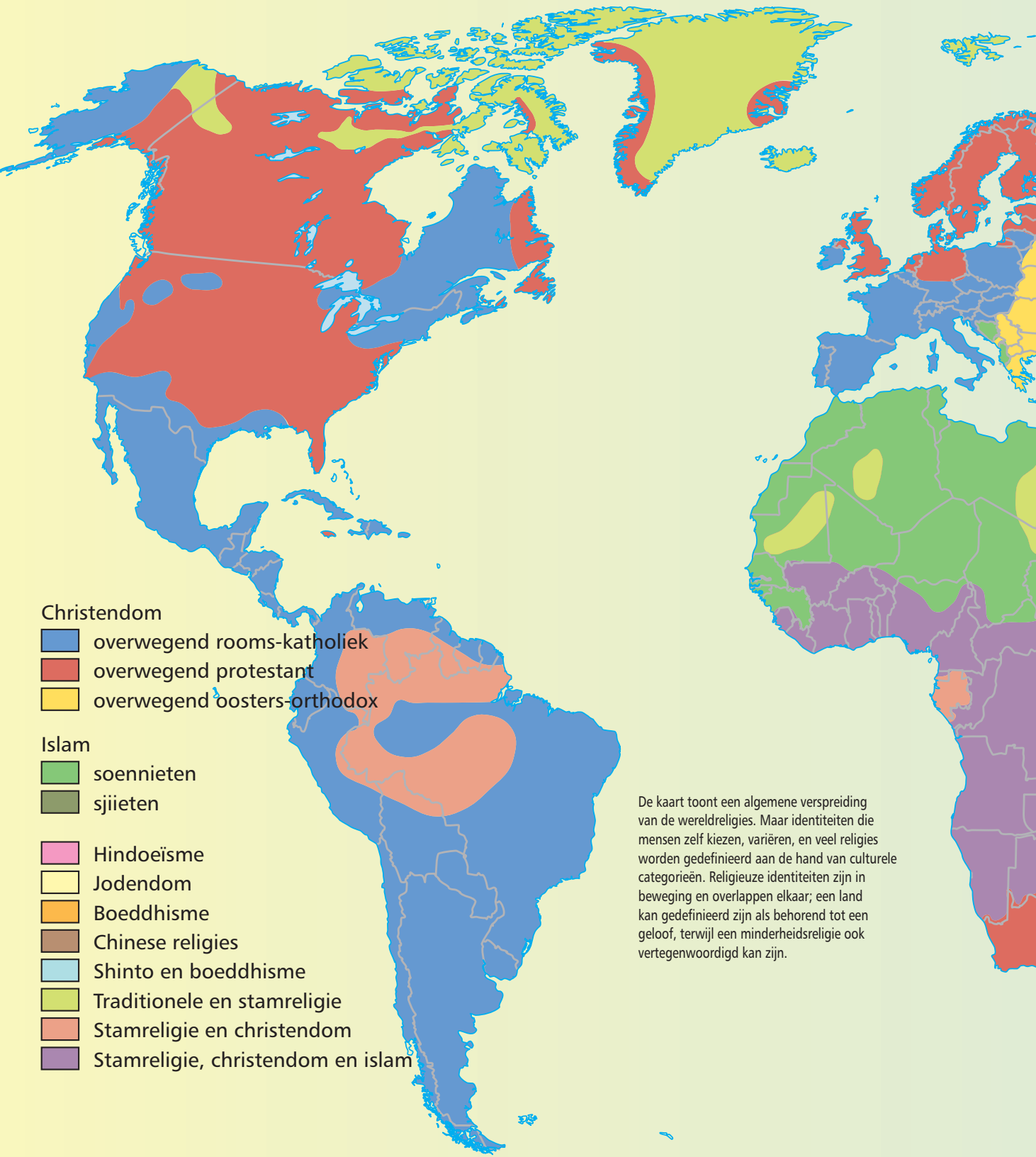
Links: Islamitische gelovigen tijdens het vrijdaggebed bij de Nakhoda Moskee, Kolkata, West-Bengalen, India.

RELIGIE HEEFT 'FAMILIE-OVEREENKOMSTEN'

Definitie is een probleem dat religie achtervolgt. Hoe zit het met marxisme? Secularisme? Paganisme? Zijn dat religies? We kunnen, net als bij familieleden die op elkaar lijken, ervan uitgaan dat religies 'familie-overeenkomsten' hebben. De filosoof Ludwig Wittgenstein (1889-1951) is op dit idee gekomen. Bijvoorbeeld: twee religies die veel van elkaar verschillen, zoals het christendom en hindoeïsme, hebben familie-overeenkomsten, omdat de leden van beide religies een god aanbidden, en er zijn initiatie- en reinigingsrituelen, om er maar een paar te noemen. Deze rituele handelingen kunnen worden geformaliseerd en er zijn minder formele gebedsvormen aan de god, een 'held/heldin' of een heilige. Vaak gaat het om afbeeldingen. Het belang van een afbeelding van een vrouw of de bevoording van vrouwelijke eigenschappen kunnen worden beschouwd als een 'familie-overeenkomst'.
Boven: een christelijke gelovige kust de hand van de maagd van Macarena, Sevilla, Spanje.

Kaart van de wereldreligies

Christendom

- overwegend rooms-katholiek
- overwegend protestant
- overwegend oosters-orthodox

Islam

- soennieten
- sjiieten

Hindoeïsme

 Jodendom

 Boeddhisme

 Chinese religies

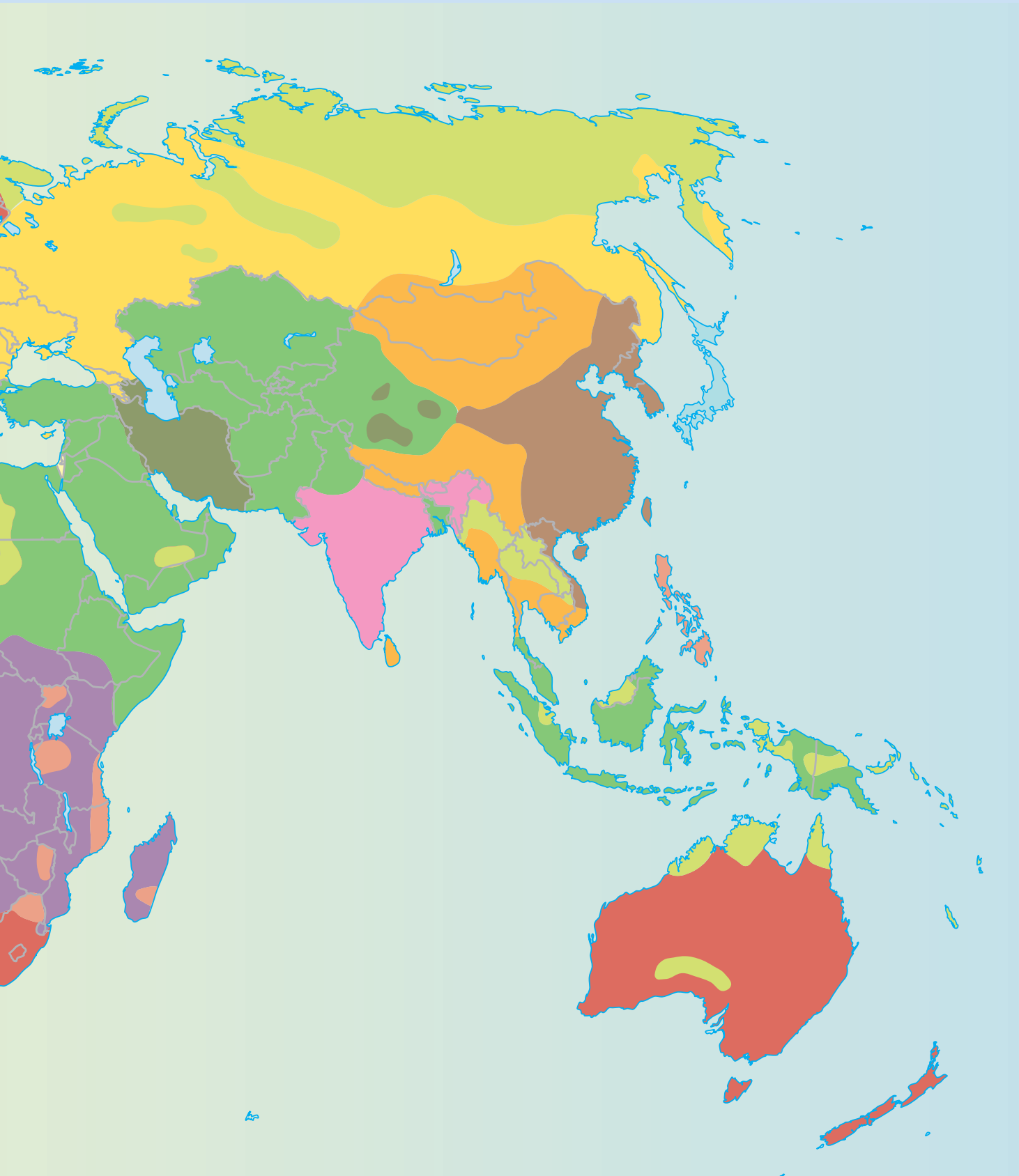
 Shinto en boeddhisme

 Traditionele en stamreligie

 Stamreligie en christendom

 Stamreligie, christendom en islam

De kaart toont een algemene verspreiding van de wereldreligies. Maar identiteiten die mensen zelf kiezen, variëren, en veel religies worden gedefinieerd aan de hand van culturele categorieën. Religieuze identiteiten zijn in beweging en overlappen elkaar; een land kan gedefinieerd zijn als behorend tot een geloof, terwijl een minderheidsreligie ook vertegenwoordigd kan zijn.

De oer-religies

Primitieve overtuigingen

De meeste wereldreligies hebben heilige teksten. Het christendom heeft bijvoorbeeld de Bijbel; de islam de Koran; het hindoeïsme de Bhagavadgita; en het sikhisme de Goeroe Granth Sahib. Maar hoe zit het met de gemeenschappen zonder een traditie of geschriften? Veel gemeenschappen in de wereld zijn ongeletterd, dat wil zeggen, ze communiceren voornamelijk door het gesproken woord, en hun tradities worden uit het hoofd geleerd.

Mondelinge tradities

De religie van mondelinge gemeenschappen werd over het algemeen beschouwd als magisch of als bijgeloof, met de gevolgtrekking dat deze religies onderontwikkeld en niet-systematisch waren, en dus eigenlijk niet echt het opmerken waard. Een ander standpunt oppert dat religie zich misschien door de millennia heen heeft 'ontwikkeld', en deze mondelinge samenlevingen zijn dan in zekere zin 'primitief'.

Maar dat hoeft niet het geval te zijn. Ongeletterde samenlevingen hebben nogal ingewikkelde geloofssystemen, met complexe rituelen, diepgaande mythologie en diepzinnig symbolisme. Met andere woorden: dat een volk ongeletterd is, hoeft niet te betekenen dat

hun religie geen aandacht waard is. Leden van ongeletterde mondelinge culturen hebben een buitengewone vermogen om te onthouden of uit het hoofd te leren, en ze hebben unieke manieren om de geloofsovertuigingen en tradities te vertellen en te dramatiseren. Complexe opvattingen en diepgaande spirituele inzichten worden zo van generatie op generatie doorgegeven. Vele mondelinge culturen communiceren ook met andere middelen; ze vertellen bijvoorbeeld hun verhalen en doen verslag van hun overtuigingen door rotstekeningen of houtsnijwerk.

Animisme

'Oer-religie' is de beste term voor de geloofsovertuigingen van deze mondelinge culturen. Oer-religie omvat basale, fundamentele, zelfs universele religieuze vormen. Meer geletterde religies hebben een paar karakteristiekeken van een oer-religie, zoals de idee van de onderlinge verbinding van de mensheid met de wereld, en het concept van een tussenpersoon tussen de mensheid en de goden. Bovendien impliceert de term 'oer-religie' een neiging naar de 'eerste zijn': het begint en geeft informatie over wat er dan ook mag volgen. Het houdt een evolutionair ontwikkelingsmodel van religie in (iets waarover wordt gediscussieerd); toch laat de term verscheidene religies tot hun recht komen.

Oer-religies worden over het algemeen samengevat onder de term 'animisme'. Alle fysieke dingen hebben *anima* (Latijn voor 'ziel') en ze worden tot leven gebracht door de geest. Deze samenlevingen geloven dat de materiële en spirituele werelden een en dezelfde zijn; alles heeft *anima*, dat wil zeggen, alles wordt tot leven gebracht door het bezit van iets als een ziel.

Boven: Een leeuwenmasker van een sjamaan van de Ashanti-stam, Afrika. Dit type masker wordt door medicijnmannen bij dorpsceremonieën gebruikt. Het kan worden toegepast voor diertransformaties tijdens specifieke initiatieriten of het symboliseert kracht en moed.

Links: Tanzaniaanse rotsschildering uit het laatstenen tijdperk; deze wordt door huidige wetenschappers geïnterpreteerd als een verslag van een sjamanistische trance-dans, die bekend staat als simbo. Een sjamaan in trance is afgebeeld met een uitgerekt lichaam en een bloedneus. Het bloed werd beschouwd als de opwekking van kracht en het werd toegepast bij heling.

KARAKTERISTIEKEN VAN EEN OER-RELIGIE

Ninian Smart (1927-2001) was een toonaangevend wetenschapper en leraar op het gebied van religieuze studies. In zijn boek *The Religious Experience of Mankind* (1984) legt hij een paar hoofdkenmerken van een oer-religie uit.

MANA

Een term die zijn oorsprong vindt in de culturen in de Pacific. *Mana* is een omringende kracht die onzichtbaar is en wordt bevolkt door godheden. *Mana* huist in hoofdmannen, dieren, plaatsen en grote rotsen of geografisch belangrijke plaatsen.

TAPU TABOE

Het woord *tapu* uit de Pacific houdt in dat iemand zo vol *mana* is dat deze niet kan worden benaderd door het ongewijde en wereldse. Dingen kunnen ook taboe zijn of een taboe kan ergens op worden gelegd, waarbij het de betekenis van 'heilig' heeft. Een krijger op de vooravond van een gevecht wordt ritueel taboe, en ook een lichaam kan taboe zijn.

HOOGSTE WEZEN

De meeste, zo niet alle, oer-religies hebben de idee van een Hoogste Wezen (*High God*). Het Hoogste Wezen is groter dan deze wereld; hij is de schepper van en heerser over alles, met inbegrip van mensen. Het Hoogste Wezen wordt vaak beschouwd als zijnde ver weg en hij kan niet worden beschreven; dus mensen besteden meer aandacht aan de lagere godheden.

TOTEMISME

Geworteld in de natuurlijke wereld heeft totemisme te maken met de verwantschap met dieren of planten. Het totem-object is heilig; misschien heeft hij een heldenrol gespeeld in een legende of is hij de schepper van de stam. Het totemdier vertegenwoordigt meestal kracht, sluwheid of wijsheid.

VOOROUDEERVERERING

De menselijke schepper van de maatschappij of een held met veel *mana* wordt vaak vereerd door een religieus ritueel. Dit kan worden gedaan op grond van onopgemerkte verbindingen met vruchtbaarheid en het welzijn van het land. Voorouders leven voort; zij zijn de 'levende doden'.

SJAMAAN

Een sjamaan is iemand met de gave van extase; hij/zij kan tussen de levenden en de 'levende doden' reizen. Het motief van de reis belangrijk: de sjamaan bezit krachten waarmee hij/zij naar het rijk van de levende doden reist; nadat de sjamaan advies, heling en wijsheid heeft gekregen, keert hij/zij terug.

Mythe

Mythen en het vertellen van verhalen zijn belangrijk in oer-religies, zowel wat betreft hun inhoud als het voortdurende patroon van hun vertelling. Mythen verklaren de oorsprong, goed en kwaad, plaatselijke landschapskenmerken, gebeurtenissen uit het verleden en toekomstige mogelijkheden.

DE SCHEPPINGSMYTHE VAN DE MONGOLEN

Deze mythe komt uit *The Secret History of the Mongols* (dertiende eeuw) en is vertaald door Igor de Rachewiltz (2004).

In het begin was er een blauwgrijze wolf, geboren met een lotsbestemming die bevolen was door de hemel boven. Hij paarde met een geelbruine damhinde en samen trokken ze over het Tengismeer en vestigden zich bij de bron van de Onan-rivier, op de berg Burhan Kaldun. En Batachkhan werd geboren...

De Atlasachtige figuren van Tula de Allende, Mexico, beelden krachtige Tolteekse krijgers uit, en ze zijn vereeuwigd door de pre-Aztekse Tula-cultuur (800-1000 n.C.). Beelden van voorouders hebben eenzelfde doel als totemdieren: ze vertegenwoordigen kracht, wijsheid en bescherming.

Oude beschavingen

Mesopotamië en Babylonië

Hoewel archeologen oude beschavingen op diverse manieren classificeren, is een van de hoofdkarakteristieken dat ze over het algemeen vlak bij rivierbekkens of bij andere waterbronnen zijn ontstaan. Vanaf 3500 v.C. werden Mesopotamië (het moderne Irak), de Gele Rivier (China), de Indusvallei (het moderne Pakistan), en de Nijl (Egypte) de verblijfplaats van de vier bekende oude beschavingen.

Elke oude beschaving vestigde zijn eigen cultuur, bestuursystemen, landbouw en sociale hiërarchieën. Door de geschiedenis heen, wanneer beschavingen opkomen en ondergaan, hebben zij de wereld de basis geboden van culturele fundamenteën: schrift, wiskunde, bestuur, techniek, economie, filosofie en religie.

De levensgevende kracht van water – en als gevolg daarvan vruchtbaarheid – was vaak een thema in de cultuur van een beschaving. Langzaam werden stadstaten gevormd, ondersteund door een agrarisch achterland. Men geloofde dat de goden de natuur beheersten, vooral het hoge of lage water in de rivier, en daardoor vruchtbaarheid. Water vertegenwoordigde zowel chaos als orde. Vruchtbaarheid werd vaak gepersonifieerd als de koning of koningin, die enigszins als goddelijk werden beschouwd.

Mesopotamië

Er zijn veel overeenkomsten tussen de oude religies van Mesopotamië; ze zijn alle voortgekomen uit de oude Soemeriërs en Akkadiërs, die de eerste culturen waren die Mesopotamië domineerden; *meso potamos*: de plaats 'te midden van de rivieren'. Dit is een lange, brede, vruchtbare vallei tussen de rivieren Tigris en Eufraat in het moderne Irak. Het is een van de bakermatten van beschaving.

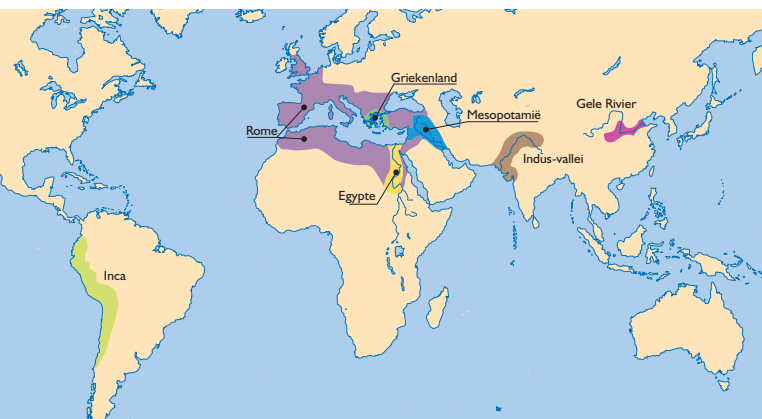
RIJKEN DIE MESOPOTAMIË HEBBEN BEWOOND

- Soemerië en Akkad (3500-608 v.C.): de eerste culturen die hun sporen hebben achtergelaten
- Assyrië (2300-612 v.C.): stadstaten, waarin Nimrod en Nineve domineerden
- Babylonië (de jaren 1900-500 v.C.): Babylon viel in 539 v.C.
- Perzië (550-331 v.C.): uitgebreid van India tot Griekenland

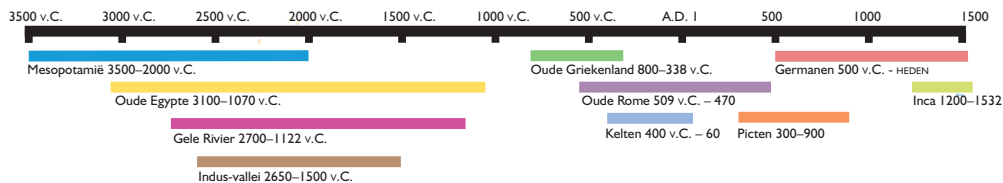
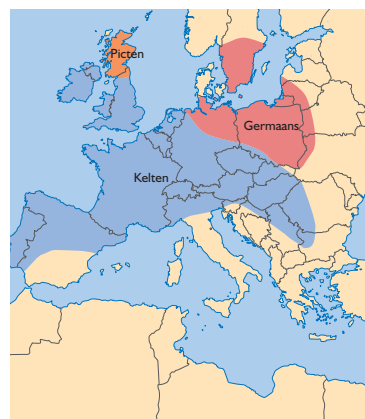
GELETERDE BESCHAVINGEN

De beschavingen die opkwamen en ondergingen in Mesopotamië, werden gebouwd rondom stadstaten. Ze waren stedelijk, en hun religie weerspiegelde dat. Hoewel ze nu 'uitgestorven' religies zijn, hebben de Mesopotamische beschavingen een erfgoed van religieuze artefacten nagelaten. Spijkerschrift bijvoorbeeld ontstond in Soemerië: het is om die reden misschien de vroegste cultuur waarvan we de geloofsovertuigingen kunnen lezen. Er zijn wettelijke codes ontdekt (met name van Hammurabi), die licht werpen op de religies van latere volken; het is bijvoorbeeld aannemelijk dat de Tien Geboden van het Oude Testament zijn ontstaan

uit de wettelijke codes van Mesopotamië. Er zijn ook verscheidene verhalen over een grote overstroming in Mesopotamië, waarvan er een in de Bijbel staat vermeld. Boven, een kaart in spijkerschrift van de Mesopotamische wereld. Babylon ligt in het midden, Assyrië en Elam worden ook genoemd. Het middengebied wordt omringd door een cirkelvormige waterweg.

De kaart toont de locatie van oude wereldbeschavingen.

De Mesopotamische goden

De Mesopotamische culturen hadden vele goden. An was de hoogste god, maar Enlil, de god van lucht/wind, was bekender. De wind bracht regen, en dat was goed voor de gewassen. Oude Mesopotamiërs geloofden dat land op een oceaan 'dreef', en dat bronnen daar het bewijs van waren. Regen en irrigatie zorgden voor welvaart. Maar wind en regen konden ook destructief zijn. Enlil beheerste het lot; zijn vrouwelijke gemalin is Ninlil, of Vrouwe van de Wind. Enki is de god van ondergrondse wateren, en hij is sluw en grappig.

Vruchtbaarheid, en vandaaruit onsterfelijkheid, is een dominant thema in oude religies. Ishtar is de Akkadische godin van de vruchtbaarheid; in Assyrië heet zij Astarte. Bovendien, vanuit een associatie van voedselrijk water is zij de godin van regenbuien en onweerswolken, en ze is ook de godin van oorlog. Marduk is de god van het onweer en hij wordt afgebeeld als een jonge stier, die vruchtbaarheid vertegenwoordigt. Chaos is altijd nabij, en in de Mesopotamische religie komt de zoektocht naar orde veel voor, omdat de wereld in chaos dreigt te veranderen als gevolg van water dat – in de vorm van stormen en overstromingen – niet beheerst kan worden. Orde is nodig, zodat zowel landbouw als de stedelijke maatschappij succesvol zijn. Hieruit volgt dat scheppingsmythen gerelateerd worden aan orde brengen in chaos; de geschapen orde wordt altijd bedreigd door de terugkeer van de wereld naar een zeemansgraf.

Babylonische schepping

Schepping komt, volgens de Babyloniërs, voort uit een conflict. Tiamat was de godin die de andere goden probeerde te vernietigen, maar ze werd gedood door Marduk. Daarna sneed hij haar in tweeën, en gebruikte de helften voor de schepping van hemel en aarde. Tiamats tranen zijn de Tigris en de Eufraat.

DE ENOEMA ELISJ

Veel uit de Mesopotamische religie is verwoord in verhalende gedichten – verhalen van de goden, wat ze doen en hoe ze in relatie staan tot elkaar en tot de mensheid. De *Enoema Elisj* is de Babylonische scheppingsmythe. De meeste wetenschappers denken dat deze dateert uit de periode tussen de achttiende en zestiende eeuw v.C., hoewel er ook latere versies van lijken te zijn, zoals uit de zevende eeuw v.C. Het begint zo:

*Toen de hoge hemel niet was benoemd,
En de aarde eronder geen naam droeg,
En de oorspronkelijke Apsu, die ze verwekte,
En chaos, Tiamut, de moeder van hen beide
werden hun wateren met elkaar vermengd,
En nog geen veld was gevormd,
en nog geen moeras te zien;
Toen de goden nog niet tot leven waren gebracht,
En niemand een naam droeg, en er geen lot was bepaald,
Toen werden de goden in het midden van de hemel geschapen...*

ZIGGURATS

In Mesopotamië (het moderne Irak) liggen ziggurats door het hele land verspreid, zelfs nu nog. Het zijn hoge 'torens', of beter gezegd, lagere reproducties van bergen. Ze zijn groot (ongeveer 50 meter hoog), en ze bieden een verblijfplaats voor de goden, die op hun toppen woonden. Sommige ervan werden gebruikt als tempel. Het is aannemelijk dat de toren van Babel in het boek Genesis een *ziggurat* was. Vandaaruit mengden de goden zich tussen hun mensen en zorgden voor hen. Elke stad had een *ziggurat* en een god die welwillend overzicht hield. Afbeeldingen van de goden werden van de toppen gehaald en ritueel gebed door priesters. Tijdens feestdagen ging men ritueel 'omhoog', naar de goden op de toppen van deze ziggurats.

HET EPOS VAN GILGAMESH

Niet alle mythen waren gericht op rituele aanbidding of feestdagen. Het *Epos van Gilgamesh* is een ongedwongen literaire creatie (oorspronkelijk gekerfd in twaalf kleitabletten, waarvan sommige te zien zijn in het British Museum). Het is het langste stuk van de Akkadische literatuur, en het is bekend in een aantal versies in Mesopotamië. Gilgamesh was waarschijnlijk een historische prins van Uruk (het hedendaagse Irak), en het epos gaat over zijn zoektocht naar onsterfelijkheid. Overmand door verdriet vanwege de dood van zijn dierbare vriend Enkidu, besluit hij te leren hoe je de dood kunt overwinnen. Hij beleeft vele avonturen op weg naar de wijze Utnapishtim, die hem adviseert om de Slaap te overwinnen, want die is de jongere broer van de Dood. Gilgamesh slaagt hier niet in, en hij beseft dat de Dood niet overwonnen kan worden en dat de mens sterfelijk is. Het epos is om die reden een zeer vroeg relaas over de menselijke zoektocht naar onsterfelijkheid, falend in deze zoektocht, en de onvermijdelijkheid van de dood voor allen. Het epos vermeldt ook een overstroming, die veel lijkt op die in Genesis.

Het epos onthult het Mesopotamische wereldbeeld – vooral het Babylonische standpunt – dat het leven hier en nu is; en wat er gebeurt na de dood is vaag en onbekend. De Dood is waarschijnlijk een plaats van stof en duisternis; de doden moeten dus goed worden begraven, anders komen ze terug om bij de levenden rond te spoken. Er werden offers gebracht aan de doden, in de hoop dat onsterfelijkheid misschien kon worden bereikt door de herinnering aan hen ritueel te eren.

Egypte

Vorbereiding op de dood en het hiernamaals

In tegenstelling tot het dubbelzinnige gevoel van de dood en het hiernamaals in het oude Mesopotamië, leken de oude Egyptenaren een helder idee te hebben over wat hun in het hiernamaals te wachten stond. De voorbereiding op de dood en de conservering van de doden kregen een artistieke uitdrukking. Om de reis naar de wereld van de doden te versterken perfectioneerden de Egyptenaren mummificatie en bouwden ze magnifieke tombes, want dat is wat de piramides zijn. Het vereiste verfijnde balsemtechnieken en indrukwekkende technische prestaties. De mythe van de stervende en herrijzende god werd belichaamd door de god Osiris (wat parallel liep aan de overstroming van de Nijl). Een goed leven op aarde leiden zou de levenskwaliteit na de dood beïnvloeden; bezweringen en magie konden het leven van de overledenen blijven beïnvloeden. Het idee van goddelijk koningschap was goed ontwikkeld; alle farao's waren zonen van de goden, en daarom was het een prioriteit om het lichaam van de farao in goede staat te houden, zodat zijn voortdurend welzijn in het hiernamaals werd gegarandeerd.

De hervormingen van Achnaton: een kort experiment met het monotheïsme

.....
Farao Amenhotep IV leidde de Egyptenaren gedurende ongeveer vijftientig jaar (1375-1350 v.C.) tot de verering van één god, Aton. Het was een monotheïstisch experiment. Aton was de zonnenschijf; hij was de bron van al het leven, en de farao veranderde zijn eigen naam in Achnaton, wat betekent: 'hij die Aton welgevallig is'. De farao deed zich voor als tussenpersoon zie de levengevende kracht van Aton doorgaf aan het volk. De verering van Amon, de traditionele oppergod en patroonheilige van de farao's, werd onderdrukt. Maar deze hervorming duurde niet lang en er werd weerstand geboden om wat het was: een bizarre politieke manoeuvre van een koning aan wiens verstand werd getwijfeld. De hervorming was ook onnodig, want de Egyptische goden hadden geen conflict met elkaar; ze bestonden vreedig en gelukkig naast elkaar en er bestaan heel veel verhalen en legendes over hen.

Rechts: Een beeldje voor koning Osorkon II (883-855 v.C.) en een weergave van de familie van de god Osiris. Naast Osiris staan Horus (links) en Isis (rechts).

De goden van Egypte

Egypte was polytheïstisch; er waren vele goden, elk met specifieke verantwoordelijkheden en taken. Elk moest tevreden worden gesteld. Door de Egyptische geschiedenis heen werden sommige functies uitgevoerd door meer dan één god.

God/godin	Associatie
Amon	Koning van de goden; patroongodheid van de farao's; later Re genoemd, de zonnegod
Anubis	God van de doden, wordt geassocieerd met tombes
Aton	De zon; een korte periode was hij de opper- en enige god
Hapi (Apis)	God van de Nijl; een stier, verbonden met vruchtbaarheid
Hathor	Godin met een koeienhoofd; hemelgodin
Heqet	Godin van geboorte en verloskunde; met de kop van een kikker
Horus	Zonnegod
Isis	Godin van de Nijl; genezeres en beschermster van kinderen
Khnum	God van de boven-Nijl; schepper van goden, mensen en water
Min	God van de vruchtbaarheid
Nut	Hemelgodin
Osiris	God van gewassen en vruchtbaarheid
Ptah	God van de doden; ook geassocieerd met schepping en vruchtbaarheid
Re/Ra	Zonnegod; bron van alle leven
Sebek	Watergod; soms geassocieerd met kwaad en dood
Sekhmet	Godin met macht over ziekte
Seth	God van stormen en woestijn; is gewelddadig en gevaarlijk
Sunu	God van de pest
Thoth	Maangod; god van onderwijs en wijsheid, en de uitvinder van het schrift
Uatchit	Beschermers van Laag-Egypte; heeft het hoofd van een vlieg/cobra

Egyptische religieuze teksten

In Egypte werd religie niet opgeschreven met verfijnde en formele teksten. Het was meer een losse verzameling van mythen en verhalen. Maar vele werden gekerfd op de muren van tombes en op en rondom doodskisten. Deze zogenaamde 'doodskistteksten' vormden de belangrijkste kern van geschreven religieuze materiaal. Het kreeg uiteindelijk vorm tijdens het Middenrijk (ca. 2050-1750 v.C.) in *Het Dodenboek*, of nauwkeuriger: *Het boek van voortkomen bij dag*. Het boek werd bij de dode in de doodskist gelegd, en het bevatte instructies voor de overledene hoe de doorgang naar het hiernamaals gevonden kon worden.

EEN TOESPRAAK DOOR DE ZONNEGOD RE (DOODSKIST-TEKST NR. 1130)

Gegroet in vrede! Ik herhaal de goede daden die mijn hart voor mij heeft gedaan in de slangenkronkeling, opdat twist tot zwijgen wordt gebracht...

Ik heb de vier winden geschapen, opdat elk mens deze in zijn tijd kan ademen...

Ik heb de grote overstroming geschapen, opdat de nederigen er net zoveel profijt van hebben als de groten...

Ik heb elkeen geschapen zoals zijn medemens; en ik heb hun niet opgedragen om kwaad te doen. Het is hun hart dat niet gehoorzaamt aan wat ik heb gezegd...

Ik heb de goden geschapen uit mijn zweet, en de mensen uit de tranen in mijn ogen.

Hoe Egypte zo lang heeft kunnen bestaan

Egypte wordt beschermd door natuurlijke grenzen: de woestijn in het westen, de oceaan in het noorden en oosten. De bron van vruchtbaarheid is de Nijl die elk jaar overstroomt, en het land verrijkt. Egypte is daarom droog (dankzij de woestijn) en vruchtbaar (dankzij de rivier), zodat het ideaal is voor zowel de ontwikkeling van landbouw en steden als de menselijke cultuur en de handhaving ervan. Zijn geschiedenis is sinds ongeveer 3100 v.C. gedocumenteerd. De geschiedschrijver Manetho (323-245 v.C.) verdeelde de Egyptische geschiedenis in eenendertig dynastieën, en dit systeem is nog steeds van kracht. Deze dynastieën worden verenigd in de vroeg-dynastieke periode, daarna het Oude, Midden- en Nieuwe rijk.

Griekenland en Rome

Grieks-Romeinse religie

De Griekse en Romeinse religie worden vaak onder één noemer geschaard, omdat ze met elkaar verstrengeld raakten tijdens het Romeinse Rijk (eerste eeuw v.C. - vijfde eeuw n.C.). De Romeinen gebruikten de Griekse cultuur als een verenigend middel voor hun rijk; het Latijn van de Romeinen was de beschaafde taal, en het Grieks de handelstaal. De religie was polytheïstisch. Op een bepaalde manier waren de goden hoger ontwikkelde mensen; ze hadden lief en vochten, deden goede dingen en maakten fouten. De mythen over de goden zijn wijd en zijd bekend. Griekenland en Rome hadden dezelfde goden maar met verschillende namen.

De Grieks-Romeinse religie heeft vele aspecten van de westerse cultuur beïnvloed. In de context ervan ontstonden het jodendom en het christendom. Het jodendom nam actief aspecten van de Grieks-Romeinse cultuur aan, maar wees de religieuze ethos krachtig af. Het christendom moest een manier vinden om zich te verzetten binnen het bereik van deze religieuze mengelmoes.

Athene met een helm, brons, ca. 375 v.C.

GRIEKSE EN ROMEINSE GODEN

Griekse naam	Romeinse naam	Invloedsfeer
Zeus	Jupiter	Hoofdgod; heerser over de hemel en het weer; vader van goden en mensen (maar niet de schepper). De goden leefden op de berg Olympus, geregeerd door Zeus
Aphrodite	Venus	Liefde, schoonheid en vruchtbaarheid
Ares	Mars	Oorlog; een gewelddadige god
Hermes	Mercurius	Kooplieden en handelaren; boodschapper van de goden
Chronos	Saturnus	Tijd en oogst
Artemis	Diana	Hunting, fertility, and childbirth
Athena	Minerva	Oorlog en ambacht
Dionysus	Bacchus	Gewassen en fruit, wijn; wordt geassocieerd met de onderwereld
Hephaistos	Vulcanus	Vuur, vulkanen en de smidse; ambacht
Hera	Juno	uwelijk, vrouwen en geboorte; wordt ook geassocieerd met de maan; de vrouw van Zeus
Hestia	Vesta	Huis en haard, familie; godin van de stad Rome
Poseidon	Neptunus	Aardbevingen, de zee
Hades	Pluto	De onderwereld
Apollo	Sol	Kuddes, boogschutters, muziek; wordt geassocieerd met de zon/het licht, en geneeskunst en heling
Demeter	Ceres	Graan en gewassen

De Griekse religie

De kernrite van de Griekse religie was een offer brengen aan de goden om hen tevreden te stellen, hun gunsten te verkrijgen, of gewoon dank te zeggen. Offerandes gingen gepaard met het slachten van dieren. De offerandes werden opgegeten. Het dagelijks leven was doordrenkt met religie, onlosmakelijk verbonden met de plicht aan de goden. De priesters waren vaak stadsambtenaren; stedelijke en religieuze rollen waren nauwelijks van elkaar gescheiden.

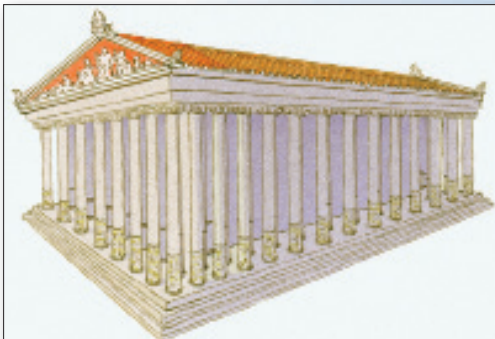
Er bestond ook een categorie halfgoden, dat waren de helden, godgeworden mensen, die vaak werden geassocieerd met grote daden ten behoeve van een stad of een familieslacht. Ze werden gewoonlijk erkend en verafgood na hun dood, en er werden schrijnen gebouwd om hen te eren. Achilles en Hercules zijn bekende helden.

De Grieken hadden een voorliefde voor wijsheid – *philosophia* – filosofie. Filosofische opvattingen vielen gedeeltelijk samen met religie, net als opkomende disciplines zoals wiskunde, logica en bestuur. Pythagoras, Aristoteles, Socrates, Plato, Heraclitus – zij en vele anderen hebben sindsdien de mondiale samenleving en cultuur vorm gegeven door het stellen (en beantwoorden) van ‘grote vragen’: wat is waarheid? Wat is werkelijkheid? Hoe kan ik van belang zijn? Hoe kan ik kennis opdoen? Hoe moet ik me verhouden tot de goden?

De Romeinse religie

Hoewel de Romeinse goden gelijk waren aan de Griekse, waren de Romeinse religieuze opvattingen ietwat verschillend. Ze hielden zich bezig met *numina* – een macht die spiritueel leiding gaf en alles doordrong. De goden waren mysterieuze geesten die respectvolle vrees oproepen. Het hele stadsleven in Rome draaide erom te zorgen dat de *numina* gunstig gezind waren (en bleven) ten opzichte van de mensheid. Een voorbeeld: de maand maart begon met offerandes aan de god Mars voor zijn zegening van het oorlogsmateriaal: paarden, strijdkrachten, trompetten. Daarom waren het burgerlijke en het geestelijke met elkaar vermengd; burgerlijke deugdzaamheid stond in verband met openbare religieuze rituelen. De taak van een bestuurder van een deugdzaam stad was niet alleen garant staan voor vrede en handhaving van openbare diensten, maar hij moest er ook voor zorgen dat de offerandes aan de goden op het juiste tijdstip werden uitgevoerd.

De Romeinen hadden net als de Grieken een groot aantal mythen en legenden. Steden hadden tempels in het centrum, een opmerkelijk voorbeeld is de Griekse tempel voor Artemis in Efeze. Door de eeuwen heen hebben Romeinse keizers beweerd dat ze goddelijk waren. Dat was in die tijd niet ongewoon, maar het credo 'De keizer is Heer' bleek een getuigenis dat «Romeins» onderscheidde van «niet-Romeins».

Een van de grote wonderen van de oude wereld, de tempel van Artemis, stond in Efeze (tegenwoordig Turkije). Deze ondergang verscheidene stadia van vernietiging en herbouw, en tegenwoordig resteren alleen fragmenten van het fundament (rechts). De rijkdom en grote omvang van de tempel vanuit de kunstenaarsblik, boven, laat het belang van Artemisverering zien voor de bewoners van Efeze.

BEGRIPPEN VAN DE GRIEKS-ROMEINSE RELIGIE DIE NOG STEEDS IN GEBRUIK ZIJN

- **Kosmos:** Het universum; dit was een ordelijk verenigd geheel.
- **Holocaust:** De volledige verbranding van een dier als offer aan een god of godin.
- **Hybris:** Overdreven trots die wordt getoond door de wens om gelijk te zijn aan de goden, gewoonlijk met desastreuze afloop.
- **Logos:** Rede; het principe dat heerst over de kosmos. Het christendom stelt logos (als 'woord') gelijk aan Jezus Christus.
- **Mysteria:** Mysteriën, of de mysterierelgies van Isis, Eleusis en Mitras. Openbaring van de mysteriën werd slechts tijdens indrukwekkende initiatieriten doorgegeven.
- **Mythos:** Een verhaal, in het bijzonder een erkend en gezaghebbend verhaal over de goden.
- **Numen:** Geest, gewoonlijk geassocieerd met een plaats, zoals een rivier, bos, berg, of een heilige plaats; een heilige kracht.
- **Philosophia:** Letterlijk de liefde voor wijsheid. Een systeem van ideeën waarmee mensen leren omgaan met het leven; bijvoorbeeld stoïcisme en neoplatonisme.
- **Religio:** Datgene wat ons verbindt met de goden; religie.
- **Theos:** Een godheid; God als oppermachtig wezen.

Noord-Europa

De Kelten en de Germaanse stammen

Het moderne Europese leven en gedachtegoed zijn terug te voeren op de 'oude goden' van Noord-Europa. Er zijn twee tradities te onderscheiden: de Kelten (nu vooral herkenbaar in Ierland, Schotland, Wales, delen van Zuidwest-Engeland en Noordwest-Frankrijk) en de Germaanse stammen (vooral de Scandinaviërs en de Vikingen). Er is tegenwoordig een heropleving van deze tradities, met de druiden in Engeland, Keltische aanbiddingsthema's in het moderne christendom, en de newagebeweging die teruggrijpt naar de rituelen, rituelen en symbolen van beide tradities. Veel ervan is, net als de Grieks-Romeinse tradities, doorgedrongen tot in het wereldbeeld en de taal van Europeanen, van christelijke tradities tot namen van de dagen van de week.

Het belang van mythen

De eerste mensen die verslag deden van de mythen en verhalen waren overwegend Romeinen, dus er zijn ongetwijfeld wat vooroordelen geslopen in de verhalen die zijn naverteld en die we tegenwoordig kennen. Ook de vroege christelijke missionarissen, die over heel Europa waren verspreid, deden verslag van verscheidene mythen en volksverhalen. Veel van dit materiaal werd door de ogen van het vroeg-Europese christendom geïnterpreteerd. Veel van de Scandinavische mythen bijvoorbeeld werden opgeschreven door ene Snorri Sturluson (gestorven 1264) in IJsland. Veel van de verhalen werden mondeling doorgegeven, en daarom opnieuw geïnterpreteerd door Romeinse of christelijke vertellers; hun religieuze aspecten waren wellicht nauw verstrengeld met hun bredere culturele functies (zoals vermaak, uitleg, of viering). Zowel Keltische als Germaanse tradities zijn polytheïstisch – er waren vele goden.

De Keltische religie

Hoewel de Romeinen een wat eigen beeld hadden van de vroeg-Romeinse Kelten (Galliërs), is het duidelijk dat de Kelten een gehoornde god hadden, Cernunnos. Hij kan afgebeeld zijn als een hertenbok, maar hij had waarschijnlijk iets te maken met vruchtbaarheid en oorlog. De Gehoornde had soms een gemalin. Deze Moeder Aarde werd aanbeden, en er zijn vele Ierse verhalen over haar mysterie, kracht en schoonheid. Water speelde een rol in de Keltische religie, vooral bronnen, grotten, en heilige bossen. Er werden klaarblijkelijk mensenoffers gebracht, en er was waarschijnlijk een 'cultus van het hoofd' – het menselijk hoofd is een belangrijk thema in de Keltische kunst. Kelten geloofden in het hiernamaals, en druiden voerden offerandes, voorspellingen en een liturgie uit.

De Germaanse religie en de Vikingen

De Germaanse stammen (zoals de Gothen) waren, volgens de interpretatie die de Romeinen ons doorgaven, oorlogszuchtig, en daarom namen de Romeinse observators aan dat er een oorlogsgod domineerde. Er is een belangrijke vrouwelijke godheid, die waarschijnlijk werd geassocieerd met vruchtbaarheid; vrouwen werden geassocieerd met heiligheid, zuiverheid en voorspellingen. Waarzeggerij, vaak in verband gebracht met paarden, was gemeengoed. De Noorse goden – die van de Noord-Scandinaviërs en Vikingen – zijn wijd en zijd bekend: Wodan (Odin), Tír, Thor, Freya, en hun thuis, het Walhalla, worden nog steeds bestudeerd.

Zilveren Gundestrup-ketel, Keltisch ritueel vaatwerk uit de tweede eeuw v.C. Erin, links, staat Cernunnos, koning van de dieren.

De Wanen, godheden in de Noorse mythologie

Zij zijn de 'mindere' goden in de Noorse mythologie en ze worden vooral geassocieerd met onderhoud en vruchtbaarheid.

- **Njord**: de godheid die heerst over de wind en de zee.
- **Frey**: Zoon van Njord, de godheid van regen en zon; hij wordt ook in verband gebracht met vruchtbaarheid. 'Vrijdag' is vernoemd naar Frey.
- **Freyja (Frigg)**: Gemalin van Odin en de zuster van Freya; zij is de godin van liefde en vruchtbaarheid.
- **Heimdall**: Bewaker van de goden.

ANDERE NOORSE GODHEDEN

Er zijn nog een paar godheden: Tiwaz (van 'dinsdag') is de wetgever, en de Walkuren zijn de oorlogsmagden van Odin; zij dragen gedode krijgers naar het Walhalla, de majestueuze hallen van Odin. Het Walhalla is een soort hemel; gedode krijgers worden hier beloond; er hangen gouden schilden aan de muren, en het is omringd door heilige dieren en bomen. Het Walhalla heeft de huidige cultuur geïnspireerd, in kunst, plaatsnamen en videospelletjes.

De Asen, godheden in de Noorse mythologie

De Asen waren de 'actieve' goden in Noorse legenden, de overwinnaars van een serie mythologische veldslagen, gevoerd tegen de godheden, de Wanen. Toen de oorlog voorbij was en de godheden verenigd, behielden de Asen toch hun associaties met oorlog.

- **Wodan (Odin)**: Volgens de Noren wordt hij in het zuiden Wodan genoemd, en in het noorden Odin; hij was de vader van alle goden, de god van oorlog, die vooral werd aanbeden door krijgers en hoofdmannen. 'Woensdag' (letterlijk 'Wodans dag') is naar hem vernoemd.
- **Thor**: Naast Odin is Thor de bekendste godheid. Hij is de god van de donder, en wordt afgebeeld met een grote hamer. Hij is de sterkste god, en ook de god van vruchtbaarheid. 'Donnerdag' (Thors dag) is naar hem vernoemd.
- **Balder**: De zoon van Odin en Freya; hij is de god van schoonheid en helderheid.
- **Loki**: Een godheid met streken; hij is de vader van monsters.

Vikingse herdenkingssteen van Sanda Gotland; het beeldt de sage van Thor, zoon van Odin, uit. Daterend uit de tiende eeuw n.C.

Beschaving van de Indusvallei

Harappanen en Ariërs

De Harappa-beschaving (3300-1300 v.C.) was te vinden in de Indusvallei, het huidige Pakistan. Opgravingen sinds 1922 in Harappa en Mohenjo-daro toonden een rijke en diverse cultuur. De Indus was, net zoals de Nijl in Egypte, van vitaal belang voor de ontwikkeling van een sterke landbouweconomie en een verfijnd stadsleven. De Harappa-beschaving ging ten onder door de Ariërs die vanuit hun geboorteland, Mesopotamië, in de helft van het tweede millennium v.C. binnenvielen. Deze Arische laag boven op de Harappa-cultuur betekende een vermenging van geloofsovertuigingen en -praktijken. De opkomende Vedische religie, met de Veda-teksten als basis, raakte bekend als het brahmanisme, dat het heersende wereldbeeld van het Zuid-Aziatische continent werd. Het huidige hindoeïsme vindt zijn oorsprong in het brahmanisme.

Onder: Een overzicht van de Indusvallei. De Harappanen konden een verfijnde beschaving behouden door de brede rivier, de Indus, die werd gevoed door de winterse sneeuwbuien uit de Himalaya en de Aziatische moessonwind.

Rechtsboven: Het lentefestival Holi viert de liefde van Krishna en Radha. Het begint met een vreugdevuur, dat volgens Vedische geschriften demonische krachten vernietigt.

Rechts: Een Vietnamese dansende Shiva. Men denkt dat Shiva zijn oorsprong vindt in de religie van de Indusvallei-beschaving.

De Harappa-religie

Met een dagelijks leven dat werd beheerst door de Indus, stond religie in verband met de natuurlijk cycli van vruchtbaarheid. Water werd geassocieerd met rituele reiniging en zuiverheid; oude tempelsteden onthullen uitgestrekte baden. Het leven zelf was afhankelijk van de rivier, en daarom was de rivier heilig. Sterk ontwikkelde afwatering en rioolstelsels op een rasterstructuur doen denken aan het belang van rituele reinheid en water.

Het op elkaar ingespeelde burgerlijke en religieuze leven kan de norm zijn geweest; misschien was er zelfs sprake van 'heilig koningschap'. Er is ook bewijs dat de latere hindoeïstische goden zijn ontstaan uit die van de Harappanen. Opgravingen hebben vrouwelijke afbeeldingen onthuld met onnaards grote borsten, wellicht als verwijzing naar vruchtbaarheidsgodinnen en zelfs een matriarchale maatschappij. Een afbeelding van een zittende god met een erectie (wellicht een yogi in bezinning) kan een vroege belichaming zijn geweest van de hindoeïstische god Shiva. Hij, en de godinnen, kunnen verwijzen naar Shiva en zijn gemalin Shakti. Andere mannelijke afbeeldingen uit de Harappa-beschaving zijn goden met drie gezichten en hoorns, zoals de trimurti van de drie hindoeïstische goden Brahma, Vishnoe en Shiva.

De Arische 'invasie'

In plaats van de Harappa-beschaving krachtig te verdrijven hebben de Ariërs zich waarschijnlijk gewoonweg met hen vermengd gedurende circa vijfhonderd jaar. De macht van Harappa liep ten einde, waarschijnlijk vanwege ontbossing, en ze waren uiterst kwetsbaar. De Ariërs waren waarschijnlijk nomaden, of op zijn minst behoorlijk onderlegd in vee en migratie; de Harappanen werden naar het oosten en zuiden verschoven, en tegenwoordig wonen hun nazaten in Zuid-India. De Ariërs namen hun literatuur mee, die we nu kennen als de Veda's – de oudst erkende geschriften in het hindoeïsme. Eigenlijk is 'vedisme', of de 'vedische religie' een categorie binnen het hindoeïsme, dat duidt op een krachtige religieuze praktijk, gebaseerd op literatuur. Het is nogal conservatief waarbij het hindoeïstische kastensysteem in stand wordt gehouden, en dat is gebaseerd op de vier elementen van de kosmische mens, *purusha*.

VUUR EN WATER

De godheden van de Veda's waren manifestaties van de natuur: Indra, de godheid van onweer en oorlog, was de hoofdgod. Agni, de god van vuur, wordt nog steeds aanbeden. Vuur en water waren belangrijke afbeeldingen in het hindoeïsme. De vedische religie werd beheerst door rituelen; bekend zijn vuur en het paardenoffer dat in verband wordt gebracht met het koningschap. Vuur verbindt de aarde met de hemel, en de mensheid met de *deva's*, geestelijke wezens. Het transformeert de wereldlijke en goddelijke rijken. Daarom vormden vuur, water, offerandes, vruchtbaarheid en kenmerken als *soma* (een hallucinogeen) de elementen van de Harappa- en Arische religie. Mettertijd verspreidde het zich naar het oosten in het moderne India, en vandaaruit ontstond het brahmanisme, destijds de hindoeïstische traditie. De priesters van de vedische literatuur waren brahmanen, de hoogsten van het hindoeïstische kastensysteem, en ze gaven deze groeiende ideologie door aan de rest van de mensen. Als priesters leidden ze de vuurrituelen; ze gaven ook advies aan de koningen en ze regelden de koninklijke opvolging.

DHARMA EN KARMA

In de jaren 700 v.C. geloofde men dat de goden konden worden beïnvloed door correct uitgevoerde rituelen en offerandes. De Veda's introduceren ook de ideeën over *dharma* (plicht, moraliteit) en *karma* (actie/het lot). Deze worden beide uitgebeeld in *samsara*, de cyclus van geboorte, dood en wedergeboorte. Het Sanskriet ontwikkelde zich in deze periode, en dat leidde tot meer religieuze literatuur. Daarmee werden de fundamenteën van veel van het moderne hindoeïsme gelegd – inderdaad, veel van de religieuze en culturele sfeer die in het huidige Zuid-Azië leeft.

Snel inzicht in grote, kleine, oorspronkelijke en nieuwe geloofsovertuigingen

Religie heeft altijd een grote invloed gehad op beschavingen, kunst, politiek, internationale gebeurtenissen én het gevoelsleven van mensen. Dit boek verkent in woord en beeld de oorsprong, basisovertuigingen, geschiedenis, geschriften en praktijk van wereldreligies.. Het biedt niet alleen inzicht in de grote religies – boeddhisme, christendom, hindoeïsme, islam en jodendom – maar verkent ook minder bekende ‘oerreligies’ en wereldbeschouwingen als atheïsme, postmodernisme, scientology en newage.

Heldere beschrijvingen, uitnodigend geïllustreerd met mooie foto's en gedetailleerde kaarten. Ideaal voor wie meer wil weten over wat en waarom mensen geloven.

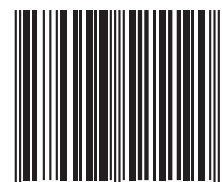
- Een veelomvattend overzicht van grote, kleine, oude en nieuwe religies
- Geeft inzicht in geschiedenis en achtergronden, geloofsovertuigingen en -praktijk
- Toont hoe religies zich hebben ontwikkeld
- Kernachtig verwoord, geïllustreerd met kleurenfoto's en kaarten

Dr. Hugh P. Kemp is geboren in India, waar hij ook zijn opleiding voltooide. Daarna was hij docent in Nieuw-Zeeland, Mongolië, het Verenigd Koninkrijk, Thailand en de Filippijnen. Hij publiceert over een breed scala aan onderwerpen.

uitgeverij

K O K

ISBN 978 90 435 2519 0 NUR 700

9 789043 525190

WWW.KOK.NL

